

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผล

การศึกษาหลักและวิธีสอนคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมของเยาวชนจากวรรณกรรม
 ทักษิณ: วรรณกรรมคัดสรร ชุด นิทานคำกาศ จำนวน 13 เรื่อง ได้แก่ คุณธรรมจริยธรรมของ
 ตัวละครจันทาคาด จากเรื่องจันทาคาดคำกาศ วันคารจากเรื่องวันคารคำกาศ ป้องครกจากเรื่อง
 ป้องครกคำกาศ เจ็ดจจากเรื่องเจ็ดจคำกาศ นายตันจากเรื่องนายตันคำกาศ สุทธิกรรม
 จากเรื่องสุทธิกรรมชาดกคำกาศ เต่าทองจากเรื่องเต่าทองคำกาศ พระรถจากเรื่องพระรถเมรี
 คำกาศ สุนินจากเรื่องสุนินชาดกคำกาศ พระวรวงศ์จากเรื่องพระวรวงศ์คำกาศ วรพินธ์จาก
 เรื่องพระวรวงศ์คำกาศ พญาหงส์จากเรื่องพญาหงส์คำกาศ และเสื่อโคจากเรื่องเสื่อโค ก กา
 คำกาศ

ในการวิเคราะห์วรรณกรรม ผู้วิจัยนำแนวคิดเรื่องคุณธรรมจริยธรรมที่หน่วยงานต่าง ๆ
 ในสังคมกำหนดมาประกอบการอธิบาย ได้แก่ แนวพระบรมราชาชาวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ในสภามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ และสภามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.
 2555-2559) รวมถึงนโยบายด้านคุณธรรมจริยธรรมของมหาวิทยาลัยทักษิณ (พ.ศ.2555-5556)
 เป็นแนวทางการทำความเข้าใจหลักคุณธรรมจริยธรรมในวรรณกรรม

การนำเสนอผลการศึกษานี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน ตอนที่ 1 ศึกษาหลักและวิธีสอนคุณธรรม
 จริยธรรมที่เหมาะสมกับเยาวชนจากวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ชุด วรรณกรรมทักษิณ:
 วรรณกรรมคัดสรร ตอนที่ 2 เปรียบเทียบหลักคุณธรรมจริยธรรมในวรรณกรรมกับนโยบาย
 ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวพระบรมราชาชาวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นโยบาย
 ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ของรัฐบาล
 (พ.ศ.2555-2559) และนโยบายส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของมหาวิทยาลัยทักษิณ (พ.ศ. 2555-
 2556) ตอนที่ 3 ถอดบทเรียนจากประสบการณ์การวิเคราะห์วรรณกรรมที่มีเนื้อหาสอนคุณธรรม
 จริยธรรมของนิสิต และตอนที่ 4 ประเมินหลักคุณธรรมจริยธรรมของนิสิต ผลการศึกษามีดังนี้

1. การวิเคราะห์หลักคุณธรรมจริยธรรมจากวรรณกรรม พบว่ามี 2 หลักใหญ่ ๆ ได้แก่
 หลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับการพัฒนาตนเอง มี 12 หัวข้อย่อย ได้แก่ การใฝ่เรียนรู้ ความ
 เชื่อมั่นในตนเอง การพึ่งตนเอง การมีสำนึกทางศีลธรรม ความขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบ
 วินัย การมีปัญญารู้ซัด ความรอบคอบ ความพอเพียง ความอดทนอดกลั้น ความรับผิดชอบใน
 หน้าที่ และความสัตย์สุจริต และหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกับผู้อื่น แบ่งเป็น 7
 หัวข้อย่อย ได้แก่ ความมีน้ำใจ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละเพื่อส่วนรวม ความสามัคคี
 ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความเป็นประชาธิปไตย และความสุขภาพ

2. การวิเคราะห์วิธีสอนคุณธรรมจริยธรรมจากวรรณกรรม พบว่ามี 5 วิธี ได้แก่ การบอกคุณธรรมจริยธรรมของตัวละครโดยตรง การเปรียบเทียบให้เห็นพฤติกรรมของผู้ที่มีและไม่มีคุณธรรมจริยธรรมแบบคู่ขนาน การจัดให้มีบุคคลที่น่าเชื่อถือช่วยวิจารณ์และแก้ไขข้อบกพร่องด้านคุณธรรมจริยธรรม การกล่าวยกย่อง ชมเชยและให้รางวัลสำหรับการประพฤติดีที่มีคุณธรรมจริยธรรม และการสร้างกฎเกณฑ์หรือสถานการณ์เพื่อเน้นย้ำพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม

3. การเปรียบเทียบหลักคุณธรรมจริยธรรมในวรรณกรรมกับนโยบายส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นโยบายส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของรัฐบาล ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) รวมถึงนโยบายส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของมหาวิทยาลัยทักษิณ (พ.ศ. 2555-2556) ผลการศึกษาพบว่าหลักคุณธรรมจริยธรรมในวรรณกรรมมีความสอดคล้องกับนโยบายต่าง ๆ เหล่านี้เป็นอย่างดี พิสูจน์ให้เห็นถึงความทันสมัย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

4. การถอดบทเรียนจากประสบการณ์การวิเคราะห์วรรณกรรมที่มีเนื้อหาสอนคุณธรรมจริยธรรมของนิสิต ผลการถอดบทเรียนสะท้อนให้เห็นความรู้ความเข้าใจหลักคุณธรรมจริยธรรมของนิสิตจากการวิเคราะห์วรรณกรรมได้เป็นอย่างดี สังเกตได้จากการมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ประยุกต์ใช้ สังเคราะห์ และประเมินค่างานได้ ทั้งนี้ เกิดจากการผู้วิจัยกิจกรรมเพื่อเปิดโอกาสให้นิสิตเรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ด้วยตนเอง ทำให้นิสิตคิดอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

5. การประเมินความรู้ความเข้าใจหรือการรับรู้/พุทธิพิสัย (cognitive domain) ทั้ง 6 ระดับตามแนวคิดทฤษฎีของบลูม (Benjamin S. Bloom) ของนิสิตสาขาวิชาภาษาไทย ชั้นปีที่ 3 จำนวน 38 คน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ พบว่าภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ย=0.84) เมื่อพิจารณาการใช้ทักษะที่ละชั้น (6 ชั้น) พบว่านิสิตมีความรู้ความเข้าใจในระดับชั้นต่าง ๆ เป็นอย่างดี ได้ผลประเมินในระดับภาพรวมดีมาก (ค่าเฉลี่ย=0.96/ ชั้นที่ 1=1.00 ชั้นที่ 2=1.00 ชั้นที่ 3=0.97 ชั้นที่ 4=0.95 ชั้นที่ 5=0.95 ชั้นที่ 6=0.92) โดยได้คะแนนในลำดับขั้นความรู้ และความเข้าใจมากกว่าชั้นอื่น ๆ สำหรับความสามารถด้านการบูรณาการทักษะต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกันทั้ง 6 ชั้น พบว่าอยู่ในเกณฑ์ระดับดี (ค่าเฉลี่ย=0.72)

อภิปรายผล

การศึกษาหลักและวิธีสอนคุณธรรมจริยธรรมจากวรรณกรรมสะท้อนให้เห็นว่าแม้วรรณกรรมทักษิณ: วรรณกรรมคัดสรรจำนวน 13 เรื่องนี้จะแต่งในสมัยโบราณ แต่มีหลักและวิธีการสอนคุณธรรมจริยธรรมที่ทันสมัย สอดรับกับนโยบายส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสังคมจึงสามารถนำมาปลูกฝังเยาวชนในสังคมได้ โดยผู้แต่งวรรณกรรมพยายามสะท้อนให้เห็นว่าวิถีชีวิตของมนุษย์ล้วนพบกับอุปสรรคหรือด้านทดสอบ การที่จะผ่านด้านทดสอบไปได้นั้นจำเป็นต้องมีคุณธรรมจริยธรรมด้านต่าง ๆ เป็นพื้นฐาน ทั้งการมีคุณธรรมจริยธรรมสำหรับการ

พัฒนาตนเอง (ขยันหมั่นเพียร ใฝ่เรียนรู้ เชื่อมมั่นในตนเอง ฯลฯ) และคุณธรรมจริยธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกับผู้อื่น (กตัญญูกตเวที มีน้ำใจ เสียสละ ฯลฯ) ซึ่งจะส่งผลให้พบแต่ความสุขความเจริญต่อไป

การที่หลักคุณธรรมจริยธรรมหลาย ๆ ด้านของรัฐบาลปรากฏสอดคล้องกับแนวพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกิดจากหน่วยงานของรัฐบาลได้นำแนวคิดทฤษฎีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปรับใช้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ด้วย ดังที่นำเสนอไว้ในบทที่ 2 ซึ่งมีมหาวิทยาลัยทักษิณร่วมส่งเสริมนโยบายคุณธรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับทั้งแนวพระบรมราโชวาทและของรัฐบาลอย่างชัดเจน

การศึกษาหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมสะท้อนให้เห็นว่าการปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรมมีมานานแล้ว กวีสมัยโบราณมีกรอบวิธีคิดเรื่องคุณธรรม จริยธรรมที่ชัดเจน ซึ่งน่าจะนำแนวคิดมาจากหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมไทย โดยคนในปัจจุบันสืบทอดวิธีคิดมาจากคนในสมัยโบราณอีกชั้นหนึ่ง เพียงแต่มีการปลูกฝังกันอย่างเข้มข้นมากยิ่งขึ้นในสังคมปัจจุบัน อันเนื่องจากปัญหาของสังคมที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังที่เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539, หน้า 20-24) กล่าวว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมเนื่องมาจากการรับอิทธิพลและค่านิยมจากต่างประเทศ คนดำเนินชีวิตตามกระแสสังคมอุตสาหกรรม ประเมินความสุขสบายของชีวิตบนพื้นฐานความมั่งคั่งในทรัพย์สิน การศึกษาในระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่ปรับตัวแนวกระแสสังคมที่เน้นวัตถุ เปิดสอนสาขาที่จบแล้วที่รายได้ดีมากกว่าเน้นที่ปรัชญาและการสะสมความรู้ ระบบการสอบคัดเลือกเน้นการแข่งขัน และแก่งแย่งเพื่อแสวงหาทรัพย์สินเงินทอง สังคมขาดการช่วยเหลือคนที่ด้อยโอกาสกว่า ทำให้คนเห็นแก่ตัวขาดความเมตตากรุณา ขาดความยุติธรรมมากยิ่งขึ้น สังคมไม่ยกย่องคนดีเท่าักกับคนมีชื่อเสียง แม้ชื่อเสียงทรัพย์สินจะได้อมาด้วยความไม่ซื่อสัตย์ก็ตาม และการประสบกับภาวะเศรษฐกิจที่บีบคั้น เกิดภาวะครอบครัวขาดความอบอุ่น มีการหย่าร้าง เด็กถูกทอดทิ้ง

การประสบกับภาวะการณนี้ แก้ไขด้วยการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมแก่เยาวชน เพื่อช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาอบายมุข (แก้ไขด้วยการปลูกฝังการเป็นคนดีมีศีลธรรม) การมีนิสัยฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ซอบอวดมั่งอวดมี (แก้ไขด้วยการปลูกฝังความประหยัดพอเพียง และพึ่งตนเอง) ปัญหาการใช้ชีวิตตามอารมณ์ ความรู้สึก (แก้ไขด้วยการปลูกฝังความอดทนอดกลั้น) ปัญหาการไม่สนใจประโยชน์ส่วนรวม (แก้ไขด้วยการปลูกฝังการมีน้ำใจ ความเสียสละ) ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว ศิษย์ไม่เชื่อฟังครูอาจารย์ (แก้ไขด้วยการปลูกฝังความกตัญญู) ปัญหาการขาดระเบียบ ไม่เห็นคุณค่าแห่งการเรียนรู้ ขาดความรับผิดชอบ ทั้งในชีวิต ในการทำงานและต่อสังคม (แก้ไขด้วยการปลูกฝังการใฝ่เรียนรู้ ความมีระเบียบวินัย ความสัตย์สุจริต และความรับผิดชอบ) ปัญหาการตกงาน (แก้ไขด้วยการปลูกฝังความขยันหมั่นเพียรและการมีปัญญา รู้ชัด) และปัญหาการทำงานเป็นทีมไม่ได้ (แก้ไขด้วยการปลูกฝังความสามัคคี ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความเป็นประชาธิปไตย และความ

สุภาพ) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหลักคุณธรรมจริยธรรมจากวรรณกรรมค่อนข้างมีความเป็นสากล เพราะมีการปลูกฝังกันโดยทั่วไปในสังคมปัจจุบัน จึงเหมาะสมที่จะนำวรรณกรรมกลุ่มนี้ไปปลูกฝังเยาวชน ผ่านการศึกษาตัวบทเพื่อเรียนรู้พฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมของตัวละครในวรรณกรรมแล้วนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเยาวชนจะได้มีแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน จะได้ดำรงชีวิตในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีความสุขมากยิ่งขึ้น

อนึ่ง การเปรียบเทียบหลักคุณธรรมจริยธรรมกับนโยบายในสังคม ทำให้เห็นว่าแม้วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้กลุ่มนี้แต่งในสมัยโบราณร่วม 100 ปี แต่ก็มีกำหนดคุณสมบัติของเยาวชนที่ร่วมสมัยกับสังคมปัจจุบันอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งน่าจะเกิดจากคนและสังคมทั้ง 2 สมัย ต่างก็ต้องการเห็นภาพลักษณ์ของเยาวชนที่เป็นคนดี ที่อยู่ในกรอบระเบียบที่พึงงาม รู้จักหน้าที่ ไม่สร้างปัญหาและเป็นภาระให้แก่สถาบันครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ตลอดจนสถาบันชาติ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข พร้อมทั้งช่วยนำพาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง ทำให้เห็นว่าแม้สังคมจะพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แต่ความคาดหวังต่อเยาวชนของคนในสังคม (ไม่ว่าจะเป็นอดีตหรือปัจจุบัน) ก็ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก จึงยังคงมีการนำเสนอหลักคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพราะเห็นว่ามีคุณค่า มีประโยชน์ และเหมาะสมที่จะนำไปปลูกฝัง-ส่งเสริม-กล่อมเกลาเยาวชนต่อไป และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมก็น่าจะยังคงมีอยู่ ครอบคลุมที่ปัญหาทางสังคมยังทวีความรุนแรง

วิธีการสอนคุณธรรมจริยธรรมจากวรรณกรรมที่ปรากฏมากที่สุดคือการบอกคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง อาจเพราะเข้าใจง่าย สื่อสารกับผู้อ่านผู้ฟังโดยตรง โดยไม่ต้องตีความรองลงมาคือการกล่าวยกย่อง ชมเชยและให้รางวัลสำหรับการประพฤติดีมีคุณธรรมจริยธรรม วิธีการนี้น่าจะช่วยให้ผู้ที่ทำดีอยู่แล้วมีกำลังใจในการทำดีต่อไป

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหน่วยงานในสังคมน่าจะนำวิธีการสอนคุณธรรมจริยธรรมจากวรรณกรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น บิดามารดาหรือครูบาอาจารย์ช่วยพิจารณาและช่วยแก้ไขพฤติกรรมที่บกพร่องด้านคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ซึ่งอาจช่วยขัดเกลาพฤติกรรมได้ทางหนึ่ง การกล่าวยกย่อง ชมเชยและให้รางวัลแก่ลูกศิษย์ที่เรียนดี มีความประพฤติดีเพื่อสร้างขวัญกำลังใจแก่นิสิตต่อไป เพราะแม้แต่ในวรรณกรรมก็ให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว หรือการให้ครูบาอาจารย์กำหนดกฎเกณฑ์ วางเงื่อนไข หรือสร้างสถานการณ์เพื่อทดสอบพฤติกรรมของลูกศิษย์ว่ามีคุณธรรมจริยธรรมหรือไม่ หากมีก็ช่วยเน้นย้ำพฤติกรรมด้านนี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น แต่หากไม่มีก็จะได้ช่วยกันปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมกันต่อไป

ผู้วิจัยพบว่าการจัดกิจกรรมการถอดบทเรียนในชั้นเรียนให้แก่ นิสิตมีประโยชน์เป็นอย่างมาก ทำให้นิสิตรู้วิธีการจัดการข้อมูลมากยิ่งขึ้น เพราะเน้นให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง พยายามทำความเข้าใจกับปัญหา ผิวกวิเคราะห์ สังเคราะห์ การประยุกต์ใช้ และประเมินค่าด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนคอยช่วยเหลือ เริ่มตั้งแต่การร่วมกันหาความหมายของคำว่าคุณธรรมจริยธรรม การร่วมกันสืบค้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรมของหน่วยงานต่าง ๆ และการร่วมกัน

วิเคราะห์จากวรรณกรรมท้องถิ่นจำนวน 13 เล่ม แล้วนำเสนอหน้าชั้นเรียนเพื่อให้ประเด็นต่าง ๆ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (2554) ที่กล่าวว่า การสอนแบบสร้างผลงานเป็นวิธีการสอนที่ดี เพราะเน้นผู้เรียนให้รู้จักแสวงหาความรู้และพัฒนาความรู้ได้ด้วยตนเอง มีการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับสังคมและการประยุกต์ใช้ มีการจัดกิจกรรมและกระบวนการให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมิน และสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ จนส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะ มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้อารมณ์ร่วมกันมากยิ่งขึ้น และถือว่าการต่อยอดการศึกษาวรรณกรรมด้วย ดังที่พรพันธ์ุ เขมคุณาศัย (2554, หน้า 80) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการถอดบทเรียนในชั้นเรียนว่าเป็นการต่อยอดการศึกษาวรรณกรรมไปอีกระดับหนึ่ง แสดงถึงการเรียนรู้ชีวิตและสังคมจากวรรณกรรมและนำสาระที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้การเรียนรู้วรรณกรรมมีความหมายมากขึ้น

อนึ่ง การนำทฤษฎีของบลูม (Benjamin S. Bloom) มาใช้เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจด้านคุณธรรมจริยธรรมสะท้อนให้เห็นว่านิสิตส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องคุณธรรมจริยธรรมเป็นอย่างดี สามารถให้ทั้งความรู้ ความเข้าใจ วิเคราะห์ ประยุกต์ใช้ สังเคราะห์ และประเมินค่าได้ โดยได้คะแนนระดับความรู้และความเข้าใจ (ขั้นที่ 1 และ 2) มากกว่าขั้นอื่น ๆ อาจเพราะทั้ง 2 ขั้นนี้เป็นทักษะขั้นพื้นฐานสำหรับการอ่านวรรณกรรมที่นิสิตพึงมี

มีข้อสังเกตว่า เมื่อผู้วิจัยทดลองให้นิสิตทำแบบประเมินทั้ง 2 ส่วนเพื่อวัดและประเมินความรู้ความเข้าใจหรือการรับรู้/พุทธิพิสัย (cognitive domain) ด้านคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้แนวคิดทฤษฎีของบลูมทั้ง 6 ระดับจากระดับขั้นต่ำสุดไปหาระดับขั้นสูงสุด (ความรู้-ความเข้าใจ-การวิเคราะห์-การประยุกต์ใช้-การสังเคราะห์-การประเมินค่า) โดยส่วนที่ 1 เป็นการวัดและประเมินผลโดยใช้ข้อสอบเชิงปรนัย (ผู้วิจัยจะให้คะแนน 1 คะแนนก็ต่อเมื่อตอบได้ถูกต้องสมบูรณ์เท่านั้น หากตอบได้ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์จะได้ 0 คะแนน) ส่วนที่ 2 เป็นการวัดและประเมินผลโดยใช้ข้อสอบเชิงอัตนัย (ผู้วิจัยจะพิจารณาจากคำตอบว่าโดยภาพรวมแล้วนิสิตมีความรู้ความสามารถอยู่ในระดับใดขั้นใด) หากคำตอบทำให้ทราบเพียงความรู้ความจำ ได้ 1 คะแนน หากคำตอบไปถึงขั้นระดับความเข้าใจได้ 2 คะแนน หากคำตอบไปถึงขั้นระดับการวิเคราะห์ได้ 3 คะแนน หากคำตอบไปถึงขั้นระดับการประยุกต์ใช้ได้ 4 คะแนน หากคำตอบไปถึงขั้นระดับการสังเคราะห์ได้ 5 คะแนน และหากคำตอบไปถึงขั้นระดับประเมินค่าได้ ได้ 6 คะแนน) นิสิตที่ได้คะแนน 6 คะแนน คือผู้ที่สามารถบูรณาการแนวคิดของบลูมไปจนถึงขั้นประเมินค่าได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการจัดกระบวนการความคิดที่ดี เป็นไปตามลำดับขั้นตอน แสดงคำตอบที่ถูกต้อง สมเหตุสมผล และน่าเชื่อถือ การทำแบบทดสอบทั้ง 2 ระดับ ทำให้ทราบว่านิสิตมีความถนัดในการตอบข้อสอบเป็นข้อ ๆ แบบปรนัยที่เน้นการท่องจำ และการมี “คำบังคับ” หรือ Keywords เพื่อให้ตอบ เช่น จงวิเคราะห์ จงสังเคราะห์ และจงอธิบาย มากกว่าการทำข้อสอบแบบอัตนัยที่เน้นการบูรณาการ โดยให้คิดเองอย่างเป็นระบบ ซึ่งผลที่ได้ส่วนใหญ่อยู่ในระดับขั้นที่ 3-4 เท่านั้น (ขั้นวิเคราะห์และประยุกต์ใช้) ยังไม่ถึงขั้นสังเคราะห์หรือประเมินค่าได้

อาจเพราะนิสิตยังขาดประสบการณ์และความชำนาญด้านการคิดอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังอาจคุ้นเคยกับการวัดและประเมินผลการทำข้อสอบแบบปรนัยมากกว่าอัตนัย โดยมีข้อสังเกตว่า แม้คำตอบที่เป็นปรนัยจะถูกต้อง แต่การแสดงคำตอบมักสั้น ๆ ห้วน ๆ ยังขาดการอธิบายขยายความที่ลึกซึ้ง ซึ่งสถาบันการศึกษาน่าจะพัฒนาทักษะด้านนี้ให้แก่เยาวชนอย่างจริงจัง โดยเฉพาะด้านการบูรณาการงาน เพื่อฝึกให้เยาวชนรู้จักบูรณาการงานอย่างเป็นระบบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. หลักและวิธีสอนคุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมสมัยโบราณนี้ยังใช้ได้ดีอยู่ในสังคมปัจจุบัน หรือมีความทันสมัยแม้เวลาจะล่วงเลยไปก็ตาม ซึ่งสถาบันต่าง ๆ ควรนำวรรณกรรมเหล่านี้ไปให้เยาวชนอ่านหรือศึกษาเพื่อปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรมต่อไป

2. การจัดกิจกรรมการถอดบทเรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมช่วยให้เยาวชนสามารถเรียนรู้ เข้าใจ และซึมซับงานวิชาการได้โดยตรงมากกว่าการที่ผู้วิจัยวิเคราะห์งานหรือสอนเพียงฝ่ายเดียว จึงควรที่ผู้สอนจะจัดกิจกรรมดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของนิสิตให้เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น ซึ่งหากพบว่านิสิตมีข้อบกพร่องด้านใด ผู้สอนจะได้ช่วยชี้แนะได้ทันที่

3. การวัดและประเมินความรู้ความเข้าใจหรือการรับรู้/พุทธิพิสัย (cognitive domain) ด้านคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นิสิตนั้น ผู้สอนควรเน้นสอนการบูรณาการเป็นสำคัญ เพราะนิสิตยังมีข้อบกพร่องด้านนี้อยู่มาก หากผู้สอนเน้นพัฒนาทักษะด้านนี้อย่างสม่ำเสมอ โดยนำไปประยุกต์ใช้กับรายวิชาที่สอน ก็จะทำให้ นิสิตเกิดความเชี่ยวชาญด้านการบูรณาการมากยิ่งขึ้น

4. การแสดงความรู้ความเข้าใจหรือการรับรู้/พุทธิพิสัย (cognitive domain) ด้านคุณธรรมจริยธรรมของนิสิตที่แตกต่างกันนั้นอาจมีปัจจัยอื่น ๆ มาเกี่ยวข้อง ได้แก่ สภาพสังคม สติปัญญา ทักษะคิด ฯลฯ ดังนั้น ผู้วิจัยอาจนำปัจจัยต่าง ๆ มาประเมินเพื่อประกอบการวิจัยด้วย

5. ในการทำวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่น อาจใช้แนวคิดจากศาสตร์อื่น ๆ ไปวิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่น ร่วมกับองค์ประกอบของวรรณกรรมในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่ความก้าวหน้าในวงวิชาการที่เกี่ยวข้องต่อไป